

ЕВРОПЕЙСКИ ПЛАНОВЕ И ПРОГРАМИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И ПРИОБЩАВАЩ РАСТЕЖ В РАЗВИВАЩИТЕ СЕ ИКОНОМИКИ

Александра Георгиева Ангелова

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

Катедра „Международни икономически отношения“

email: aleks_std@abv.bg

Резюме: В настоящата разработка са представени както утвърдени, така и нови идеи за програми, свързани с устойчивото развитие и приобщаващия растеж в частност при развиващите се икономики. Основната цел на изследването е да се разгледат нови възможности за прилагане на плановете за устойчив и приобщаващ растеж от страна на ЕС в рамките на неговата Средиземноморска политика, с идеята да се повиши ефективността им. Да се анализират възможностите за отстраняване на колебанията, свързани с риска от осъществяването на плановете. В разработката е представена разликата между понятията устойчиво развитие и приобщаващ растеж. Изследван е ефектът от взаимодействие между бизнеса и обществото, с идеята да се намали натискът върху природата и да се даде възможност за нейното възстановяване. Плановете за устойчив и приобщаващ растеж трябва да са благоприятни за всички засегнати страни, осъществяването на тази задача е резултат от множество проучвания и анализиране на събраната информация.

Ключови думи: устойчив растеж, приобщаващ растеж, социална политика, развиващи се икономики, опазване на околна среда.

JEL: F15.

EUROPEAN PLANS AND PROGRAMMES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND INCLUSIVE GROWTH IN DEVELOPING ECONOMIES

Aleksandra Georgieva Angelova

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Department: International economic relations

email: aleks_std@abv.bg

Abstract: In this work, both established and new ideas for programmes related to sustainable development and inclusive growth, particularly in developing economies, are presented. The main objective of the study is to examine the new possibilities for the implementation of the plans for sustainable and inclusive growth by the EU within its Mediterranean policy with the idea of increasing their effectiveness, and to analyze the possibilities of removing the fluctuations related to the risk of the implementation of the plans. The paper presents the difference between the concepts of sustainable development and inclusive growth. The effect of interaction between business and society is explored with the idea of reducing the pressure on nature and enabling its recovery. Plans for sustainable and inclusive growth must be favorable to all parties concerned, and the realization of this task is the result of numerous studies and analyzing the collected information.

Keywords: sustainable growth, inclusive growth, social policy, developing economies, environmental protection.

JEL: F15.

Въведение

Опазването на околната среда е световен проблем, който има дългогодишна предистория. Проблемът е актуален поради факта, че е глобален и решаването му изисква усилия от цялата международна общност. Поради тази причина в разработката са разгледани различни варианти за намаляване мащабността на проблема. Европейският съюз разполага с програми за подпомагане на развиващите се страни при решаването на проблемите, свързани с климатичните промени, като Средиземноморската политика заема централно място в тези усилия (Горчева, Т. 2005). В разработката са разгледани различни идеи за справяне с проблемите, свързани със замърсяването и тяхното ефективно прилагане в икономиките на развиващите се страни. Водеща роля в съставянето на съвременна политика има идеята да се установи баланс между интересите на икономиката, природната и социалната среда. От особено важно значение е да се съставят политики, които да включват действия по намаляване на бедността и на отпадните вещества в природата, да се намали социалното неравенство. Европейският съюз работи именно в тази насока, за да предложи на развиващите се страни пример за подобряване на благосъстоянието на всички слоеве от населението.

Така направената постановка за актуалността на проблема предполага изясняване на основните параметри на изследването, а именно: за **обект** на изследването се дефинират европейските програми за устойчив и приобщаващ растеж и тяхното ефективно прилагане към развиващите се икономики. Задвижването на икономиките към растеж е приоритет на европейските програми за развитие като цяло и в частност на тези, насочени към развиващите се. **Предмет** на изследването са алтернативните идеи за осъществяване на бизнес без отпадъци и тяхното успешно реализиране в развиващите се икономики с помощта на ЕС. **Целта на изследването** е да се открият нови възможности за прилагане на плановете за устойчив и приобщаващ растеж от страна на ЕС в рамките на неговата Средиземноморска политика, с идеята да се повиши ефективността им. За постигането на целта се прилага методът на обзорния анализ, като с помощта на критичния подход се оценяват предимствата и недостатъците на европейските програми (според приетите в ЕС документи), насочени към подпомагане на устойчивото развитие в развиващите се страни. Дескриптивният анализ допълва усилията и позволява провеждането на сравнение за ефективността на европейските програми, предлагани на развиващите се икономики от Средиземноморския басейн, и останалите развиващи се икономики в света. В разработката се лансира

тезата, че европейските програми за подпомагане на устойчивия растеж, предлагани на развиващите се икономики от Средиземноморския басейн, включват разнообразни средства и инструменти, но се отличават от тези, които се прилагат към останалите развиващи се страни в света основно по степента на ефективност и обвързаност. Така поставената рамка на изследване предполага следните задачи: да се очертае необходимостта от план за действия, провокиращи устойчив и приобщаващ растеж; да се анализира връзката между европейската програма за Средиземноморието и възможността за стимулиране на устойчивото развитие в региона; да се разкрие връзката между идеята на ЕС за „по-силна Европа на глобалната сцена“ и сътрудничеството му с развиващите се икономики.

1. Понятиен апарат и разглеждане необходимостта от план за действия, провокиращи устойчив и приобщаващ растеж

Икономическият растеж се определя посредством различни критерии и методи, които анализират настъпилите времеви промени и констатират нивата на промяна. Този процес се състои от три измерения:

- Анализиране на растежа в рамките на макроикономиката и вникване във връзките между социалната, икономическата и природната среда.
- Проследяване на растежа на бизнес равнище. Установяване значимостта на отделните бизнес единици и тяхната определяща роля за цялостното състояние на социалната и икономическата среда.
- Изследване интересите на бизнес равнище, тези на социално уязвимите слоеве и нуждата от опазване на околната среда. Взаимовръзката им на микроикономическо и макроикономическо ниво.

Определянето на понятието „приобщаващ растеж“ има различни интерпретации. Дефинирането му не е така ясно, както при икономическия растеж. В цялостност приобщаващият растеж има за цел подпомагане на социално уязвимите слоеве и се свързва с опазването на околната страна, от перспективата на държавите, планиращи преход към „зелена икономика“ и по-конкретно използването на безотпадни технологии (Горчева, Т., Любенов, З., Петров, И. 2021).

Съществува разлика между понятията „устойчив растеж“ и „приобщаващ растеж“. Първото понятие е свързано с икономиката, а второто с обществото. Общото между тях е думата „растеж“. И при двете се търси промяната в посока развитие. Промените в бизнес средата и тези при живите организми се отличават с това, че при процесите, в които участват живи организми, има действаща сила и обстоятелствата се променят постоянно. На бизнес ниво растежът често е свързан с увеличаване на производителността, финансовия резултат или качеството. Бизнесът обаче не би могъл да съществува без своята движеща сила – хората. Това е една от множеството причини да започнат

да се съставят програми за социално подпомагане и наблюдаване върху опазване на околната среда. Такъв тип програми са насочени към намаляване на отпадъците, произхождащи от бизнеса, свеждането им до минимум или дори цялостното унищожаване на вредните ефекти от дейността на фирмите. Замърсяването на околната среда е процес, действащ на местно ниво или в глобален мащаб. Под идеята за опазване на околната среда се обединяват най-различни държави, без значение възгледите им, защото глобалното замърсяване е тема, която засяга целия свят. По един или друг начин отпадъчните вещества могат да навредят на цялото човечество. Често срещано явление е, пазарът да се саморегулира. Това обстоятелство води до възникване на конфликти и противоречия. Поради това е необходима намеса от страна на управлението. Бързият икономически растеж също не е благоприятен, защото невинаги е в унисон с реалните темпове на промяна. В този случай подходящ вариант е да се премине от устойчив растеж към приобщаващ, за да се избегне нереално възникналата пазарна и икономическа ситуация. При възникване на бърз растеж е необходимо:

- 1) Създаване на дългосрочни стратегии, които са свързани с инвестиции в обществена инфраструктура;
- 2) Спазване принципите за прозрачност и отчетност при прилагането на стандартите за управление;
- 3) Съставяне оценка на риска при създаване на обществени блага. Да се констатира дали при евентуален отказ от краткосрочни облаги ще се допринесе за създаване на блага в дългосрочен план;
- 4) Въвеждане на обществен контрол и регулации при разпределение на обществените блага.

2. Новата европейска програма за Средиземноморието и възможността за стимулиране на устойчивото развитие в региона

Голяма част от средствата, които ЕС отпуска, за подпомагане различните европейски програми са безвъзмездни. С оглед използването им по най-продуктивен начин е нужно да се състави система от стъпки към изпълнението на конкретни задачи. От съществено значение за проекта са описанието и планирането на дейностите, планирането на бюджета, установяването на договорните отношения за всички страни, участващи в плана за устойчивост и развитие, сключването на споразумения. Една от задачите на изследването е свързана с подпомагане на страните от региона на Средиземно море, а множеството причини за използване на плана точно в тази област правят проблема актуален и от важно екологично и социално значение. За да се стигне до решения на екологичните проблеми е нужно да се

навлезе в същността им, да се изследват причините за възникването на определени екологични особености, довели до лоши последствия.

2.1. Бизнес средата и природата, постигане на баланс с бизнеса

Индустриалната екология като понятие се разглежда от учените и изследователите като противоречие, като оксиморон. През годините те са разглеждали екологичните проблеми в два отделни аспекта. Първият е метафорично наречения „индустриален метаболизъм“, който представлява материята и енергичните потоци, които преминават по време на промишлените процеси. Вторият аспект е самата индустриална екология, където под внимание се взема човешката дейност. (Erikman, S., 1997). През 2019-та година в Найроби, Кения, от ООН е публикувана оценка за състоянието на околната среда, според която, ако не се вземат спешни мерки за опазването ѝ, това би било пагубно за човечеството. В този доклад са посочени проблеми като замърсяването на сладководните води, което оказва лоши последствия върху плодovitостта при мъжете и неврологичното развитие на децата. Според изследването на ООН светът разполага с необходимите средства от научна и технологична гледна точка, но липсва приемственост от общността, бизнеса и политическите лидери. Съответно една от стратегиите за приобщаване към по-устойчиво развитие следва да е приобщаване към нов начин на мислене върху темата за опазването на околната среда. Докладът съветва да се предприемат стъпки към намаляване консумацията на месо, тъй като според изследването към 2019-та година 33% от храната, годна за консумация в глобален мащаб, се разхищава (Global environment outlook; 2019). Замърсяването на Средиземно море е от голямо екологично значение, тъй като се използва за пренос на нефт и други опасни товари. Попадането на нефт или други замърсители във водата води до застрашаване живота на морските обитатели, вредни изпарения, преминаващи в атмосферата, и последващото им падане върху почвите под формата на дъждове. Това оказва влияние не само върху районите по Средиземноморието, но и в глобален мащаб, тъй като вредните емисии се разпространяват из цялата екосистема по въздушен и капков път. Нефтените разливи са неизбежни. Предотвратяването им е възможно единствено чрез създаване на нови пътища за пренос на опасните товари, сухопътни или въздушни. За разработването на такива пътища е необходимо технологично и научно развитие според Доклада на ООН от 2019-та година. Светът има множество технологични възможности, единствена необходимост е, хората да станат единна движеща сила в тази посока. Освен неволното и непредвидимо замърсяване съществува и съзнателното индустриално замърсяване, което възниква при почистването на уредите, които се ползват за пренос на опасни товари. Това би могло да се избегне при разработване на стратегия, почистването да се извършва само в особени за това

места, да не попадат замърсители в морската среда или вредните емисии да се неутрализират чрез пречиствателни станции.

Съвкупността от тези проблеми следва предприемането на спешни мерки за предотвратяване на нежелани последици. Съставянето на нов европейски съвет, който да се специализира в разрешаването на казуси, възникнали в региона на Средиземно море, би опосредствало резултатите от застрашаващите човечеството фактори. Правилното функциониране на съвета трябва да включва дейности по изследване на актуални стойности на вредните емисии и търсене на иновативни идеи за предотвратяването или минимизирането им. Членове на съвета следва да са хора с подходящо образование и възможност за мобилност, което прави инвестицията в човешкия фактор задължителна, неразделна част от плана за Средиземноморието. По данни от сайта на Европейската комисия (Европейска комисия–съобщение за медиите от 9 юни 2021 г., https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/ip_21_2885) средствата, които ще се отпуснат на Глобална Европа, са:

- 60,38 милиарда евро за географски програми (най-малко 19,32 милиарда евро за съседните държави, най-малко 29,18 милиарда евро за Субсахарска Африка, 8,48 милиарда евро за Азия и Тихия океан и 3,39 милиарда евро за Северна и Южна Америка и Карибите);
- 6,36 милиарда евро за тематични програми (права на човека и демокрация; организации на гражданското общество; мир, стабилност и предотвратяване на конфликти; и глобални предизвикателства);
- 3,18 милиарда евро за действия за бързо реагиране;
- Буфер от неразпределени средства от 9,53 милиарда евро може да допълни всяка от гореспоменатите програми и механизми за бързо реагиране, за да се отговори на непредвидени обстоятелства, нови нужди или възникващи предизвикателства и да се насърчат нови приоритети (International Partnership – EU2020).

2.2. Сътрудничеството като важен фактор за развитието

За осъществяване на всеки нов план за сътрудничество от важна необходимост е използването на подходящи партньорски организации, с които да се осъществи съвместна работа, така идеите биха придобили по-мощен смисъл. Въвеждането на тези организации в проекта предполага тяхната финансова издръжка. Участието на финансови институции като Международната банка за развитие в новия план е от важно значение. Ключов партньор в осъществяването на нови идеи се предполага да бъдат САЩ. За включването на САЩ в плана е необходимо съставянето на Съвет по търговия и технологии. Технологичното развитие в САЩ ги прави важни участници в партньорството. За да възвърне Европа стойността, която е вложила в създаването на нови стратегии за развитие, следва да се открият възможните ползи.

По този начин тя ще се докаже като движеща сила на световно ниво. Една такава възвръщаемост би могла да бъде предварителната договореност между всички страни, участващи в плана за развитие за получаване на финансова възвръщаемост вследствие на постигнати резултати. Това значи, че дейността, която е реализирана от новия Съвет по технологии и търговия, трябва да бъде отчетена посредством необходимата документация. Планът засяга пряко страните от Средиземноморския съюз, тъй като на тяхна територия ще се осъществяват действия по предотвратяване на замърсяването. Съюзът представлява обединение на страните в региона на Средиземно море с цел взаимопомощ. Той се състои от 47 на брой държави, от които 27 са членки на Европейския съюз (Австрия, Белгия, България, Кипър, Чешка република, Дания, Естония, Финландия, Франция, Германия, Гърция, Унгария, Ирландия, Италия, Латвия, Литва, Люксембург, Малта, Нидерландия, Полша, Португалия, Румъния, Словакия, Словения, Хърватия, Испания, Швеция). Всички членки на Европейския съюз би следвало да се ползват с привилегии в настоящия план за развитие, а за останалите (Албания, Алжир, Босна и Херцеговина, Египет, Израел, Йордания, Ливан, Мавритания, Монако, Черна гора, Мароко, Палестинска автономия, Сирия, Тунис, Турция, Либия) да се създадат договорни отношения, определящи стойността на финансовата помощ. Техническото оборудване, човешкият ресурс и всички останали средства, които ще се използват с цел намаляване на замърсяването в Средиземно море, са инвестицията на Европа. Ако бъдат постигнати положителни резултати, това ще бъде в полза за общото благо на всички пряко участващи държави, съответно ще бъдат намалени негативните последици за населението. Този факт е и най-важната предпоставка за представяне на плана на всички държави в Средиземноморския съюз.

3. Идеята за стимулиране на устойчивото развитие и политиката на ЕС за по-силна Европа на глобалната сцена

За да успее обединена Европа, да присъедини към себе си още страни към нейните планове за устойчивост и приобщаващ растеж, е необходимо, тя да се докаже като единна сила през годините. Страни, с които се работи по бъдещо присъединение, са Западните Балкани, а именно: Албания, Босна и Херцеговина, Косово, Северна Македония, Сърбия, Черна гора. Не само територията, на която се разполагат, е от значение за Европа. Важна е и взаимовръзката на тези държави с държавите, които вече са членки. Народите имат обща история, наследство и култура. През 2016 г. общата търговия на региона с ЕС е била над 43 милиарда евро, което е с 80% повече от 2008 г. и със значителен допълнителен потенциал за растеж. Компаниите от ЕС са и най-големите инвеститори в Западните Балкани с над 10 милиарда евро преки чуждестранни инвестиции в регион само през последните пет години

(Съобщение на комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, Брюксел, 22.05.2018г., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=COM:2018:267:FIN>)

Взаимовръзката и взаимозависимостта на региона с Европейския съюз става очевидно в миграционната криза. Страните от региона все повече действат като партньори на световната сцена. Тази твърда, основана на заслуги, перспектива за членство в ЕС за Западните Балкани е в собствен политически интерес, сигурност и икономически интерес на Съюза. Това са геостратегическите инвестиции в стабилна, силна и обединена Европа, основана на общи ценности. Това е мощен инструмент за насърчаване на демокрацията, върховенството на закона и зачитането на основните права. Достоверната перспектива за присъединяване е ключовият двигател на трансформацията в региона и по този начин подобрява нашата колективна интеграция, сигурност, просперитет и социално благополучие.

Водеща роля за Европейския съюз относно решението за инвестиции в региона на Западните Балкани е прозрачността на управление на публичните ресурси. Необходимо е, държавите да изработят правова рамка за контрол на корупцията и да я предотвратят. Неизпълнението на тази задача и незачитането на законите представлява пречка пред интереса за инвестиция. Участието на организираната престъпност на Западните Балкани остава силно, независимо дали по отношение на трафик на хора, наркотици и оръжия или риск от проникване на престъпници в политически и икономически системи. Властите трябва да разбият престъпните мрежи и техните икономически бази по-ефективно, като систематично използват финансови разследвания и прилагане на по-целенасочени инструменти като предпазно замразяване на доходи от престъпна дейност, конфискация от трета страна, обърната тежест на доказване при държане на определени видове активи, конфискация без присъда за справяне с необяснимо богатство, пълна собственост, изисквания за разкриване на информация за компаниите и засилено съдебно сътрудничество. Изпълнението на тези условия от всяка кандидатстваща държава е необходимо, за да се приложат правилна правилата и стандартите на ЕС не само законово, но и практически.

Перспективата за разширение на Западните Балкани е преди всичко в ръцете на самите държави. От своя страна ЕС трябва да остане надежден, твърд и справедлив, докато надгражда своите политики, за да подкрепя по-добре процеса на трансформация в региона. И той трябва да изпълни ангажиментите си, както Западните Балкани изпълняват своите – в собствените на Европа стратегически интереси. Политиката за разширяване на ЕС и действията по стабилизиране на инструментите по изпълнение остават в основата на нейната подкрепа за Западните Балкани. Комисията ще се стреми да осигури засилена координация на всички необходими дейности, също и с други заинтересовани страни, включително международните финансови

институции, и бъдещо насърчаване на ангажираността на регионите. Това е от решаващо значение за повеждане на региона напред. ЕС трябва да усили своята политическа ангажираност със Западните Балкани, като се съсредоточи върху области от общ интерес като правосъдие и вътрешни работи, включително сигурност и борба срещу организираната престъпност, икономиката и единния пазар, енергетиката, транспорта и цифровите технологии, политика, социална политика, образование, научни изследвания и иновации, както и външни работи и отбрана. Сътрудничеството в тези области ще бъде подкрепено от засилено участие на Западните Балкани в неформални съвети, както и редовни контакти на ниво министерство. Комисията, от своя страна, ще включи, ако е уместно, Западните Балкани в техническите комитетии и работни групи на Комисията. След срещата на върха на Западните Балкани в София през май 2018 г., лидерите на ЕС трябва да продължат да се ангажират със своите колеги в Западните Балкани, включително на ниво среща на върха (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0620&from=EN>).

Съответните вътрешни политики и програми за финансиране на ЕС следва да бъдат допълнително разширени до Западните Балкани и да бъде предоставена подкрепа, така че те да използват по-добре участието си в тези програми и мрежите на ЕС. Комисията ще засили своята техническа помощ за Западните Балкани, за да помогне, те да се приведат в съответствие със законодателството на ЕС и да гарантират ефективното му прилагане на практика. Обменът с администрациите в региона също ще бъде усилен и форматите между хората ще бъдат допълнително улеснени, като например местни партньорства между общините в целия регион с тези в страните от ЕС. В тази връзка страните от Западните Балкани трябва също така да ускорят привеждането им в съответствие с всички външнополитически позиции на ЕС, включително ограничителни мерки, с цел защита на общия интерес (Black Sea Synergy, 2021).

В заключение може да се добави, че ЕС трябва да бъде подготвен да посрещне нови членове, включително от институции и финансови перспективи, след като са изпълнили нужните условия. Според Съобщение от 06.02.2018 г. от Комисията към европейския парламент, до Съвета на Европа, до Европейската икономическа и социална комисия и до Комисията на регионите се казва, че следва да се подготви оценка на въздействието в значими области на политиката много преди присъединяването. (https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/institutions-and-bodies-profiles/european-commission_bg)

За да се осигури адекватно финансиране в подкрепа на тази стратегия и безпроблемен преход към членство, Европейската комисия предлага постепенно увеличение финансирането по инструмент за предприсъединителна помощ и да се гарантира, че са предвидени адекватни разпоредби в следващата многогодишна финансова рамка, която да обслужва евентуални

присъединявания. За да увери за ефективно вземане на решения, ще е необходимо, Комисията поне да се поддържа и да се обмисли подобряване областите на политика при гласуване с квалифицирано мнозинство в Съвета. По-ефективна система трябва да бъде въведена за справяне със системни заплахи или нарушения на върховенството на закона във всяка държава-членка на ЕС. Комуникационните дейности ще бъдат засилени. (<https://www.consilium.europa.eu/bg/council-eu/voting-system/qualified-majority/>)

Европейската перспектива на Западните Балкани е ясна и недвусмислена, условията и критериите за членство в ЕС са добре установени. Чрез тази стратегия ЕС ще може да предостави безпрецедентна подкрепа за целта. Предстои много работа за съответните държави, за да бъдат в състояние да изпълнят тези критерии. Правителствата трябва да гарантират по-приобщаващи процеси на реформи, които да привлекат всички заинтересовани страни. Най-важното е, че лидерите в региона не трябва да оставят съмнение относно своята стратегическа ориентация и ангажираност. Именно те трябва да поемат отговорност за превръщането на тази историческа възможност в реалност. (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-01-15_BG.html)

В програмите за развитие би могъл да бъде включен и Европейският икономически и социален комитет. В него България има 12 представители. Те служат като консултативен орган, който представлява работодателите, работниците и други групи по интереси. Съставя становища по вече предложени закони, с оглед да даде по-ясна представа за промените в трудовата и социалната сфера в държавите-членки.

4. Противодействие на принудителни практики в международния търговски стокообмен

Принудителните практики в международния търговски стокообмен представляват намеса в политическите или икономическите решения и се свързват с нелоялни търговски практики. Те биват прилагани от отделни държави с цел възпрепятстване на действия и получаване на изгода. Поради този факт е нужно да се състави план за противодействие на принудителните практики. В рамките на ЕС съществува инструмент за справяне с принудителните действия (ИБПД). Той има за цел да даде шанс на европейската комисия да състави ограничителни действия от търговски, инвестиционен или друг характер спрямо страни, които не са членки на ЕС. На 08.12.2021г. в Брюксел Европейският парламент предлага регламент, отнасящ се до защитата на Европейския съюз и членуващите в него държави от икономическа принуда от страна на трети държави. (Официален вестник на

Европейския съюз, 7 февруари 2023 г. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2023:047:FULL&from=EN>)

Основните цели на предложението са да се защитят интересите на Съюза и неговите държави–членки, като се даде алтернатива на ЕС да отговори на икономическата принуда. Икономическата принуда се свързва със ситуация, при която трета държава се опитва да окаже натиск върху ЕС или държава–членка в посока на определен политически избор, като за целта третата държава прилага или заплашва да приложи срещу Съюза или държава–членка мерки, засягащи търговията или инвестициите. Действието на отговора от страна на Съюза или дори самата наличност на такъв отговор има за цел, на първо място да разубеди трети държави да предприемат икономическа принуда или да ги разубеди да продължат икономическата принуда, ако вече са започнали да упражняват такава. ЕС може да противодейства на икономическата принуда като ответна мярка. След като даден акт бъде определен като принудително действие, отговорът на Съюза може да бъде под формата на широк набор от мерки, включително усилия за започване на консултации със съответната трета държава, за да се улесни договарянето или прилагането на прието решение, когато е възможно, различни мерки за противодействие и международно сътрудничество. Целта на настоящото предложение е да се преодолеят законодателните пропуски с цел справяне с разрастващия се проблем с икономическата принуда. Понастоящем Съюзът не разполага със законодателна рамка за предприемане на действия срещу икономическата принуда. Нито един от съществуващите правни инструменти няма за предмет въпроса за икономическата принуда. В същото време се наблюдава все по-голямо и значително използване на икономическа принуда от страна на трети държави, което заплашва да подкопае правата и интересите на Съюза и на държавите–членки (Икономика в интерес на хората. ЕК. 2021)

Източниците на икономическа принуда са многобройни и предизвикват широка загриженост. Европейският парламент, Съветът и Комисията приеха съвместна декларация, в която признаха, че действията на трети държави, които имат за цел да принудят Съюза или държава–членка да предприемат или оттеглят определени политически мерки, будят безпокойство. Съвместната декларация съдържа ангажимента на Комисията да представи законодателно предложение за инструмент за възпиране и противодействие на икономическата принуда най-късно до края на 2021 г. Европейският парламент и Съветът поеха ангажимент да разгледат предложението своевременно. Председателят на Европейската комисия обяви в своето писмо инициативата за намеренията до председателя на Парламента и до действащия председател на Съвета от 16 септември 2020 г. под заглавието „Икономика в интерес на хората“. В работната програма на ЕК през 2021 г. инициативата е определена като ключова за референтния период (ЕК. 2021).

Мерките, които могат да бъдат приети, са свързани най-вече със спирането на:

- действието на тарифни отстъпки, когато е необходимо, и налагане на нови или увеличени мита, включително възстановяване на мита на нивото „най-облагодетелствана нация“ или налагане на мита над нивото „най-облагодетелствана нация“, или въвеждане на допълнителни такси върху вноса или износа на стоки; (Официален вестник на Европейския съюз 27.6.2014 г. , <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0654&from=CS>);
- приложимите международни задължения, когато е необходимо, и въвеждане или увеличаване на ограниченията върху вноса или износа на стоки, независимо дали са въведени чрез квоти, лицензи за внос или износ или други мерки, или върху плащането за стоки;
- ограниченията върху търговията със стоки чрез мерки, приложими за транзитно преминаване на стоки, или вътрешни мерки, приложими за стоките;
- изпълнението на приложимите международни задължения относно правото на участие в тръжни процедури в областта на обществените поръчки, когато е необходимо, и:
 - изключване от обществените поръчки на стоки, услуги или доставчици на стоки или услуги от съответната трета държава или изключване на оферти, чиято обща стойност се състои от повече от определен процент стоки или услуги от съответната трета държава;
 - налагане на задължително наказателно увеличение на цената като относителна тежест при оценяване на офертите за стоки, услуги или доставчици на стоки или услуги от съответната трета държава;
- приложимите международни задължения, когато е необходимо, и налагане на ограничения върху износа на стоки, попадащи в обхвата на режима на Съюза за контрол на износа;
- приложимите международни задължения по отношение на търговията с услуги, когато е необходимо, и налагане на мерки, засягащи търговията с услуги;
- приложимите международни задължения, когато е необходимо, и налагане на мерки, засягащи преките чуждестранни инвестиции;
- международните задължения по отношение на свързани с търговията аспекти на правата върху интелектуалната собственост, когато е необходимо, и налагане на ограничения върху защитата на подобни права върху интелектуалната собственост;
- приложимите международни задължения по отношение на финансовите услуги, когато е необходимо, и налагане на ограничения за

банковото дело, застраховането, достъпа до капиталовите пазари на Съюза и други дейности, свързани с финансови услуги;

- приложимите международни задължения по отношение третирането на стоките, когато е необходимо, и налагане на ограничения върху регистрациите и разрешенията съгласно законодателството на Съюза в областта на химикалите;
- задълженията по отношение на третирането на стоките, когато е необходимо, и налагане на ограничения върху регистрациите и разрешенията, свързани със законодателството на Съюза в областта на санитарната и фитосанитарната област;
- задължения, когато е необходимо, и налагане на ограничения върху достъпа до финансирани от Съюза научноизследователски програми или изключване от финансирани от Съюза научноизследователски програми (Търговия извън ЕС. 2021).

В резултат на изложеното може да се **заклучи**, че за да бъде Европа по-силна на глобалната сцена, да има икономическа изгода и да успее да подпомогне със своите програми наистина нуждаещи се страни, е нужно да изпълни всички гореспоменати условия. Да се извърши прецизен мониторинг на всяка една стъпка, следваща предприемане на действие от страна на Европейския съюз. Да се ангажира с работа по проектите на ЕС само висококвалифицирани кадри/работен персонал. Да се води ясна и добра комуникация между страните, участващи в дадена сделка/програма. И не на последно място да се наблегне върху продоволствената и здравната осигуреност поради факта, че без здраве и свободен достъп до здравни услуги няма как да съществува никоя икономика. След оглед на предпазването на околната среда, изглаждането на социалните неравенства, правилното функциониране на икономиката, здравната осигуреност, намаляването на отпадъчни продукти може да се констатира наличието на огромната необходимост от предприемане на спешни действия на световно ниво. Необходимо е, ЕС да работи в синхрон с останалите икономики, извън рамките на ЕС, и да се предприемат навремени действия по решаване на гореспоменатите проблеми. България също трябва да бъде въввлечена в решенията, които се взимат и засягат Европа посредством българските членове в европейската комисия и европейските организации. В резултат на изложеното може да се потвърди, че Европа ще бъде мобилизирана да работи заедно с цел защита на общите интереси на държавите-членки и общото благо на световно ниво.

Използвани източници

- Erkman, S. (1997) Industrial ecology: An historical view. Journal of Cleaner Production, Volume 5, Issues 1–2, ISSN 0959-6526, [https://doi.org/10.1016/S0959-6526\(97\)00003-6](https://doi.org/10.1016/S0959-6526(97)00003-6))
- Global environment outlook. Healthy planet-healthy people. United nation Environment program 2019. UK. <https://reliefweb.int/report/world/global-environment-outlook-geo-6-healthy-planet-healthy-people>)
- International Partnership – EU2020. https://international-partnerships.ec.europa.eu/funding/funding-instruments/global-europe-neighbourhood-development-and-international-cooperation-instrument_en
- Black Sea Synergy, 2021.
https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en_0.pdf)
- Икономика в интерес на хората. ЕК. 2021.
<https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12803>
- Официален вестник на Европейския съюз 27.6.2014 г. , <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0654&from=CS>
- Официален вестник на Европейския съюз, 7 февруари 2023 г. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2023:047:FULL&from=EN>
- Съобщение на комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, Брюксел, 22.05.2018г., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=COM:2018:267:FIN>
- Търговия — механизъм за възпиране и противодействие на принудителните действия на държави извън ЕС. 2021.
<https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12803>
- Горчева, Т. Европейската интеграция – основни сфери на взаимодействие. Международни отношения. Бр.1. 2005. София.
- Горчева, Т., Любенов, З., Петров, И. Европейският преход към кръгова икономика – приложение в България. Алманах научни изследвания. СА Д. А. Ценов - Свищов. Бр. 29. 2021.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН

АЛМАНАХ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XV, 2022

Книга 18

Том XV, 2022 г.
Книга 18

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XV – 2022, книга 18

Студии и статии

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Доц. д-р Красимира Славева – главен редактор
Проф. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Петранка Мидова
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Людмил Несторов

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Милена Александрова – технически секретар

Съдържание

Студии

Анна Димитрова Димитрова
ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ – ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ И
ДЕТЕРМИНАНТИ НА ПРИВЛЕКАТЕЛНОСТТА: ЛИТЕРАТУРЕН ОБЗОР5

Велизар Руменов Йорданов
ПРОУЧВАНЕ ПРОЕКТИРАНЕТО НА ДИСТРИБУЦИОННИ
КАНАЛИ ЗА ХРАНИТЕЛНИ СТОКИ:
КОНЦЕПТУАЛНО-МЕТОДОЛОГИЧНИ И ЕМПИРИЧНИ АСПЕКТИ26

Галя Колева Монева
МЕНЮ ИНЖЕНЕРИНГ – ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ НА РЕВЕНЮ
МЕНИДЖМЪНТ В РЕСТОРАНТЪОРСКИЯ БИЗНЕС52

Грета Иванова Иванова
ИНТЕГРИТЕТЪТ В ОРГАНИТЕ НА ИЗПЪЛНИТЕЛНАТА ВЛАСТ
В БЪЛГАРИЯ75

Диман Христов Каранфилов
РИСКОВЕ ЗА ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ ПРИ ПРИЛАГАНЕ
НА НУЛЕВА СТАВКА ПРИ ВОД МЕЖДУ БЪЛГАРСКИ
И РУМЪНСКИ ДРУЖЕСТВА93

Изабела Филипова Йонкова
РЕЛАЦИЯ „ЕТИЧНА ИНФРАСТРУКТУРА – ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ“
В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР115

Статии

Александра Георгиева Ангелова
ЕВРОПЕЙСКИ ПЛАНОВЕ И ПРОГРАМИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
И ПРИОБЩАВАЩ РАСТЕЖ В РАЗВИВАЩИТЕ СЕ ИКОНОМИКИ139

Александър Тихомиров Личев
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО ОТ ВЪЗРАЖДАНЕТО ДО СРЕДАТА НА 20 ВЕК –
ПРАКТИЧЕСКАТА ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА ЗАРАЖДАЩАТА СЕ
БЪЛГАРСКА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКА КУЛТУРА153

Алексей Асенов Гудев
ПРОБЛЕМИ ПРИ ОБЛАГАНЕТО С ДДС НА ТУРИСТИЧЕСКИ
ДРУЖЕСТВА В ХИПОТЕЗА НА ФАЛИТ167

Анатоли Филипов Велковски
МИТНИЧЕСКИЯТ СЪЮЗ И ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – ДИНАМИКА И ТЕНДЕНЦИИ177

Богомил Методиев Богомилов ЛИДЕРСТВО И ОРГАНИЗАЦИОННО РАЗВИТИЕ.....	191
Ваня Владимирова Галчева НАСОКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ФИНАНСОВИЯ МЕНИДЖМЪНТ НА ТЪРГОВСКИТЕ АВТОМОБИЛНИ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА В БЪЛГАРИЯ	201
Васил Пламенов Василев СПЕЦИФИЧНИ ОСОБЕНОСТИ, СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ ВРАЗВИТИЕТО НА ПАЗАРА НА ТРАНСПОРТНИ УСЛУГИ В БЪЛГАРИЯ	214
Гален Петров Русинов РОЛЯТА НА РЕГУЛАТОРНИТЕ РАМКИ НА ЕС ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА ЕМИСИИТЕ ОТ ПАРНИКОВИ ГАЗОВЕ	226
Горян Благовестов Милев ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СИСТЕМИ: ПРЕДПОСТАВКИ, ЗАКОНОМЕРНОСТИ, КОНЦЕПЦИИ	235
Елена Росенова Костадинова ДЕМОГРАФСКА ОЦЕНКА НА ПРИДУНАВСКИТЕ ОБЩИНИ КАТО ФАКТОР ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ	247
Живка Антонова Петрова ВЛИЯНИЕ НА ПАРАЛЕЛНИЯ ИЗНОС НА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ ВЪРХУ ПАЗАРА НА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ.....	263
Иванка Стефанова Янкова СТАТИСТИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ – ПОЛИТИКИ, МЕТОДОЛОГИЯ, ИНДИКАТОРИ.....	278
Ивелин Симеонов Кичуков БОРСОВ АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДРУЖЕСТВА НА БЪЛГАРСКИЯ КАПИТАЛОВ ПАЗАР	294
Ивелина Йорданова Станева ESG СТРАТЕГИИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРСКИТЕ БИЗНЕС ОРГАНИЗАЦИИ.....	307
Йордан Николаев Колев ИНТЕГРИРАН БАЗИРАН НА МЯСТОТО ПОДХОД – ОСНОВНИ СПЕЦИФИКИ И ПРИЛОЖЕНИЕ	322
Мирчо Радостинов Стоянов АНАТОМИЯ НА ФИНАНСОВИТЕ КРИЗИ: ОТ ГОЛЯМАТА ДЕПРЕСИЯ НАСАМ	335

Наталия Стоянчева Стоянова СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕДРЕАЛИЗИРАНЕ ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В БИЗНЕС СЕКТОРА.....	345
Невена Руменова Ляскова-Великова РОЛЯ НА ИНОВАЦИИТЕ В ТУРИЗМА	359
Николай Василев Тодоров ЯПОНСКИ НОРМАТИВНИ РЕШЕНИЯ ЗА НАЛАГАНЕ МОДЕЛА НА КРЪГОВА ИКОНОМИКА	370
Петя Йорданова Тодорова ВЛИЯНИЕ НА КОНСТАТИРАНИ ОТ ПРИХОДНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ НЕРЕАЛНИ ДОСТАВКИ ВЪРХУ ОБЛАГАНЕТО ПО РЕДА НА ЗКПО НА КРЕДИТНИТЕ ИНСТИТУЦИИ	384
Пламена Йорданова Колева СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ДИНАМИКАТА НА ВХОДЯЩИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ	396
Радка Иванова Василева ЛИКВИДАЦИОННИТЕ РАЗНОСКИ КАТО НЕДЕЛИМА ЧАСТ ОТ АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО ИМУЩЕСТВЕНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ.....	411
Радослав Радославов Хитов ФРАГМЕНТАРЕН АНАЛИЗ НА ПАЗАРА НА ПЕТРОЛ В СВЕТОВЕН МАЩАБ	427
Силвия Петрова Петранова ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕКТОР АКВАКУЛТУРИ – ЕДИН ОТ СЪЛЪБОВЕТЕ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА „СИН РАСТЕЖ“	437
Снежана Веселинова Найденова ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯТ МОДЕЛ НА ОБУЧЕНИЕ КАТО ИНОВАТИВНА ПРАКТИКА В ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА – ПРОБЛЕМНИ ОБЛАСТИ, РЕЗУЛТАТИ И ЕФЕКТИ	452
Стелиян Богданов Стефанов ДАНЪЧНО-ОСИГУРИТЕЛНИ МОДЕЛИ В ЕС.....	469
Стефан Ангелов Пешов ПОЛЗИ ОТ ПОДОБРЯВАНЕ НА СЪБИРАЕМОСТТА ОТ ДАНЪЦИТЕ ВЪРХУ СДЕЛКИТЕ С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ	481
Тодор Димитров Георгиев ФОТОВОЛТАИЧНИТЕ ЦЕНТРАЛИ В ЕНЕРГИЙНИЯ БАЛАНС НА БЪЛГАРИЯ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ.....	491

Христо Симеонов Василев ПОДХОДИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА СТРАТЕГИИ ЗА ИНТЕГРАЦИЯ НА БИЗНЕСА.....	502
Цветомира Георгиева Велева МАКРОПРУДЕНЦИАЛНИТЕ ПОЛИТИКИ – ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕДОТВРЯВАНЕ НА AD-НОС СИТУАЦИИ И РИСКОВЕ ПРИ БАНКИРАНЕТО	515
Цондю Стойчев Цондев ВЛИЯНИЕ НА ПАНДЕМИЯТА COVID-19 ВЪРХУ ЦЕНИТЕ НА НЕДВИЖИМИТЕ ИМОТИ – ГЛОБАЛНИ СВИДЕТЕЛСТВА И НАЦИОНАЛНИ ОСОБЕНОСТИ	529
Шендоан Ремзи Халит РОЛЯТА НА ЛИДЕРСТВОТО В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР.....	541

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XV – 2022, книга 18

Даден за печат на 18.12.2023 г., излязъл от печат 20.12.2023 г.
Поръчка № 18868; формат 16/70/100; тираж 60

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А